

MARIJANA KOVAČEVIĆ

Asistentica na Odjelu za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru

UMJETNIČKA OBRADA PLEMENITIH METALA U 14. STOLJEĆU U ZADRU
disertacija

Mentor: dr. sc. Emil Hilje

Disertacija obranjena 1. travnja 2010. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, pred povjerenstvom u sastavu: akademik Igor Fisković, red. prof. dr. sc. Emil Hilje, red. prof. dr. sc. Nikola Jakšić, red. prof. u miru dr. sc. Predrag Marković, izv. prof. (predsjednik) dr. sc. Ana Munk, doc.

SAŽETAK

Temom su obuhvaćeni svi aspekti sakralnog i profanog zlatarstva u Zadru od prvih naznaka pojave gotičkog stila u tom mediju potkraj 13. stoljeća pa do sazrelog stila u vrijeme pada Zadra pod mletačku vlast 1409. godine. Osobito je značajno vrijeme anžuvske vlasti od 1358. do spomenute 1409. godine, tijekom kojeg grad doživljava vidan procvat i kulturnom pogledu, a praćenje tadašnjih umjetničkih zbiljava znatno je olakšano većim brojem sačuvanih arhivskih vijesti.

Upravo je arhivski materijal temelj strukture rada, budući da se sadržaj pod naslovima *Zlatari i njihova djela*, te *Djela anonimnih majstora*, temelji mahom na rezultatima opsežnih arhivskih istraživanja, osobito fonda *Spisi zadarskih bilježnika* Državnog arhiva u Zadru. Naime, nakon uvoda disertacije u kojem su izneseni obrazloženje teme, metodologija rada, pregled dosadašnjih istraživanja, pregled povijesnih i društvenih okolnosti, te kulturnih prilika u Zadru tijekom 14. stoljeća, u poglavlju o zlatarima izneseni su regesti svih poznatih i novopronađenih dokumenata o pojedinim zlatarima. Dosad nepoznatih dokumenata je oko devet stotina, dok je onih već citiranih u literaturi tek tristotinjak, a i broj zlatara gotovo je udvostručen u odnosu na ukupan zbroj

dosad poznatih. U prvom dijelu poglavlja *Djela anonimnih majstora* spominju se djela iz kataloga disertacije kojima nije utvrđen autor, a riječ je o najvećem broju od ukupno šezdeset i pet umjetnina u spomenutom katalogu. Drugi dio poglavlja posvećen je arhivskim vijestima o zlatarskim radovima koji se spominju u razmatranom periodu, a obuhvaća značajnije podatke o svim vrstama zlatarskih radova, od nakita kao što su naušnice, pa do monumentalnih oltarnih pala. Dominiraju podaci iz popisa dobara umrlih građana ili iz bilješki o zalozima, a dosad nepoznatih dokumenata je preko tri stotine. Osobito su među srebrninom zadarskih građana prisutni zlatarski radovi profane namjene, što je u potpunoj suprotnosti sa stanjem u današnjem korpusu sačuvanih umjetnina tog razdoblja u kojem su dominantni liturgijski predmeti, dok je srebrnina svjetovne namjene u cijelosti izgubljena.

U poglavlju *Zlatarstvo 14. stoljeća u Zadru* izneseni su zaključci o svim aspektima zlatarske djelatnosti u Zadru u navedenom razdoblju, temeljeni na sumi saznanja iz relevantne literature, arhivskih vijesti iznesenih u poglavljima o zlatarima i njihovim djelima i o djelima anonimnih majstora, te na faktografiji i komparativnim analizama provedenim u kataloškoj obradi umjetnina iz kataloga rada. U prvom dijelu poglavlja razmatrani su aspekti zlatarstva 14. stoljeća vezani za njegove glavne protagoniste, zadarske zlatare, poput njihovog podrijetla i brojnosti, društvenog i ekonomskog statusa, materijala, tehnika i alata koje su koristili, zatim zlatarske bratovštine i ulice zlatara u Zadru i slično. Sljedeći dio poglavlja posvećen je vrstama zlatarskih radova, a odlomci o pojedinim vrstama sadrže u bilješkama signature svih dokumenata u kojima se one spominju, jer u kreiranju ukupne statističke slike o brojnosti pojedinih vrsta, te drugim odlikama srebrnine, ulogu je imao svaki od citiranih spisa. Značaju podataka iznesenih u navedenom poglavlju na osobit način pridonose odlomci o vrstama profanog posuđa i jedaćeg pribora, budući da je taj gotovo dominantni segment zadarske zlatarske produkcije 14. stoljeća dosad u našoj znanosti bio gotovo u potpunosti zanemaren. Završni dio poglavlja svojevrsna je skica za buduće ikonografske analize zadarskih zlatarskih radova 14. stoljeća.

Katalogom umjetnina obuhvaćeni su uglavnom

već poznati zlatarski radovi 14. stoljeća. U tom se smislu izdvajaju tek dva predmeta, fragment ophodnog križa iz Oliba i filakterij-relikvijar Sv. Rugerija, koji dosad nisu bili poznati. No, i u nizu ostalih kataloških jedinica iznesene su nove komparacije s djelima zlatarstva u nacionalnoj, ali i europskoj baštini srednjeg vijeka.

Zaključnim poglavljem disertacije tematizirana je razvojna linija gotičkog stila u zadarskom zlatarstvu koju je moguće pratiti od početka 14. stoljeća kada elementi nove likovnosti tek u pojedinim segmentima prodiru u oblikovanje zlatarskih radova. x